

KVALIFIKACIJŲ IR PROFESINIO
MOKYMO PLĖTROS CENTRAS

**APKLAUSOS APIE IV LTKS LYGIO PROFESINIO MOKYMO
PROGRAMŲ PRITAIKYMĄ MOKINIAMS, BAIGUSIEMS
PAGRINDINIO UGDYMO PROGRAMOS PIRMAJĄ DALĮ,
REZULTATŲ APIBENDRINIMAS**

VILNIUS, 2023

Santrauka

Išanalizavus apklausos rezultatus paaiškėjo, kad didesnė dalis eksperimentą įgyvendinančių mokymo įstaigų jį vertina atsargiai. Mokyklų nuomone, mokiniams trūksta BU dalykinių žinių (matematikos, fizikos, anglų kalbos ir kt.) mokytis pagal PM programos modulius, neretai ir bendrojo raštingumo, savarankiškumo, mokymosi motyvacijos ir mokėjimo mokytis kompetencijos. Profesinio mokymo sutarčių nutraukimo eksperimento metu priežastys yra mokyklos nelankymas; mokyklos keitimas; gyvenamosios vietos keitimas; noras keisti programą; kitos priežastys (elgesio taisyklių pažeidimai, drausmės pažeidimai); sudėtinga mokytis (per didelis krūvis).

PM įstaigos labai skirtingai planuoja PM programų (netgi ta pati įstaiga tos pačios programos skirtingais metais) įgyvendinimą. Tai priklauso nuo turimų mokymo ir žmogiškųjų išteklių. Surinkti duomenys rodo, kad 90 ir 110 kreditų programose mokinių krūvis išties yra didelis ir kelia abejonių dėl mokymosi rezultatų (mokantis tiek pagal BU programas, tiek pagal PM programas) kokybės. Mokymo procese vykdoma BU ir PM programų dalių integracija: siekiama tarpdalykinių ryšių tarp BU dalykų, BU dalykų ir PM modulių integravimo, bendrųjų kompetencijų ugdymo tarpdalykinės integracijos ir optimizacijos, kartu neviršijant ugdymą reglamentuojančių dokumentų reikalavimų.

Mokinių mokymas 12 klasėje (IV gimnazijos klasėje) vykdomas pagal pamokų tvarkaraštį, kuriame suderintas BU ir PM pamokų grafikas, tačiau kyla iššūkių planuojant baigiamojo modulio ar praktinio mokymo įgyvendinimą.

Praktiniam mokymui pirmaisiais–antraisiais mokslo metais (9–10 klasėse) paprastai skiriama 1 diena per savaitę, trečiaisiais–ketvirtaisiais mokslo metais (11–12 klasėse) – 2 dienos per savaitę. Kai kurios mokymo įstaigos pažymi, kad pagrindinio ugdymo programos turinys yra privalomas ir gana platus, todėl PM valandas galima planuoti tik vietoje technologijų pamokų (privalomasis technologijų mokymo dalykas I–II gimnazijos klasėse) arba tarpusavyje integruojant atskirus PM ir BU dalykus.

Didžioji dalis mokymo įstaigų mokymą realioje darbo vietoje vykdo tik PM programos baigiamojo modulio „Įvadas į darbo rinką“ metu, argumentuodami, kad dėl pagrindinio ir vidurinio ugdymo pamokų įgyvendinimo reikalavimų mokymas įmonėse kitų modulių metu neįmanomas. Be to, darbdaviai vengia priimti praktiniam mokymuisi jaunesnius kaip 18 m. asmenis.

Apklausos dalyviai sutinka, kad mokiniai, baigę eksperimento programas, ateityje galės tęsti mokymąsi ir studijas PM ir aukštojo mokslo įstaigose bei bus pakankamai gerai pasiruošę darbo rinkai. Vis dėlto trečdalis apklausos dalyvių mano, kad mokinių, baigusią eksperimento programas, ir mokinių, baigusią analogiškas PM programas įprastiniu būdu, pasirengimas darbo rinkai skirsis.

Pagrindiniai iššūkiai, su kuriais susiduriama vykdant eksperimentą: per didelė programų apimtis (110 kreditų); praktinio mokymo organizavimas įmonėse ir pameistrystės įgyvendinimas; ribotos galimybės organizuoti nacionalinį ir tarptautinį mobilumą (dėl mokinių amžiaus); mokinių mokymosi spragos ir motyvacija; didelis mokinių skaičius grupėje.

Pagrindinės eksperimento stiprybės, jį įgyvendinančių PM įstaigų nuomone, yra: galimybė mokiniams per trumpesnę laiką susipažinti su darbo rinka, anksčiau pradėti dirbti ir tapti savarankiškiems, greičiau įsilieti į darbo rinką; galimybė kartu įgyti ir vidurinį išsilavinimą, ir kvalifikaciją; galimybė „išbandyti“ profesiją, prireikus – ją pakeisti; mažesnė mokymo įstaigų kaita mokiniams; galimybė mokiniams gauti stipendiją.

Didžioji dalis eksperimente dalyvaujančių PM įstaigų pasisako už eksperimento plėtrą kitose PM įstaigose, teigdamos, kad tai yra gera galimybė per ketverius mokslo metus įgyti pagrindinį, vidurinį ir profesinį išsilavinimą, tačiau išreiškia ir papildomų sąlygų: mokymo programų planavimo ir įgyvendinimo procesai turėtų būti koordinuojami nacionaliniu lygmeniu, taip pat turėtų didėti PM įstaigų prieinamumas (pvz., mokyklos turėtų būti arti mokinių gyvenamosios vietos, nes mokiniai yra nepilnamečiai) bei mokymo programų pasirinkimo galimybės, turėtų būti pritraukiami gabūs ir motyvuoti mokiniai.

Ivadas

Valstybės strateginės analizės centro 2019 metais atlikto tyrimo „Universitetas, kolegija ar profesinio mokymo įstaiga? Požiūris, patrauklumas, pasirinkimas“ (toliau – tyrimas) duomenimis, nuo 2013–2014 mokslo metų iki 2018–2019 mokslo metų dvigubai padaugėjo mokinių, kurie profesinio mokymo įstaigose pasirinko mokytis pagal pagrindinio ugdymo programos antrąją dalį ir siekė įgyti pagrindinį išsilavinimą, skaičius. Mokinių, kurie rinkosi mokytis tik pagal pirminio profesinio mokymo programas, skaičius nuolat mažėjo, o 2018–2019 mokslo metais jis buvo 9,5 karto mažesnis už profesinio mokymo įstaigose tik pagal pagrindinio ugdymo programos antrąją dalį besimokančių mokinių skaičių. 2018 metais 90,5 proc. mokinių, įgijusių pagrindinį išsilavinimą profesinio mokymo įstaigose, tęsė mokymąsi pagal pirminio profesinio mokymo programas kartu su vidurinio ugdymo programa, siekdami įgyti vidurinį išsilavinimą ir kvalifikaciją. Atsižvelgiant į tyrimo išvadą, kad profesinio mokymo patrauklumą mažina nepakankama profesinio mokymo programų pasiūla mokiniams, baigusiems pagrindinio ugdymo programos pirmąją dalį, numatyta vykdyti bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo programų suartinimo eksperimentą.

Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2020 m. liepos 10 d. įsakymu Nr. V-1038 patvirtintas IV kvalifikacijos lygiui įgyti skirtų formaliojo profesinio mokymo programų pritaikymo mokiniams, baigusiems pagrindinio ugdymo programos pirmąją dalį, eksperimento tvarkos aprašas, tuo pačiu įsakymu patvirtintas ir mokyklų, įgyvendinančių profesinio mokymo programas eksperimento būdu, sąrašas: eksperimentas startavo 8 profesinio mokymo įstaigose su 13 profesinio mokymo programų. Pagal eksperimento programas kartu su pagrindinio ugdymo programos antrąja dalimi pradėjo mokytis 402 mokiniai. Pagrindinis eksperimento tikslas – sudaryti sąlygas mokiniams, baigusiems pagrindinio ugdymo programos pirmąją dalį, mokytis pagal IV kvalifikacijos lygiui įgyti skirtą profesinio mokymo programą ir kartu nuosekliai mokytis pagal bendrojo ugdymo programas – pagrindinio ugdymo programos antrąją dalį ir vidurinio ugdymo programą.

Siekdamas išsiaiškinti eksperimento organizavimo ypatumus, jo metu kylančius sunkumus, jų įveikimo priemones bei naudą, kurią jis teikia profesinio mokymo dalyviams, 2022 m. Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras atliko IV kvalifikacijos lygiui įgyti skirtų formaliojo profesinio mokymo programų pritaikymo mokiniams, baigusiems pagrindinio ugdymo programos pirmąją dalį, eksperimente dalyvaujančių profesinio mokymo įstaigų apklausą. Apklausos klausimynas parengtas bendradarbiaujant su LR Švietimo, mokslo

ir sporto ministerijos Mokymosi visą gyvenimą departamento Profesinio mokymo skyriaus specialistais. Klausimyną sudarė 19 įvairaus tipo klausimų, vykdyta ištinė eksperimente dalyvaujančių profesinio mokymo įstaigų (iš viso 9) apklausa. Informacijos rinkimas vyko 2022 m. lapkričio mėnesį. Iš viso gauti devyni užpildyti klausimynai.

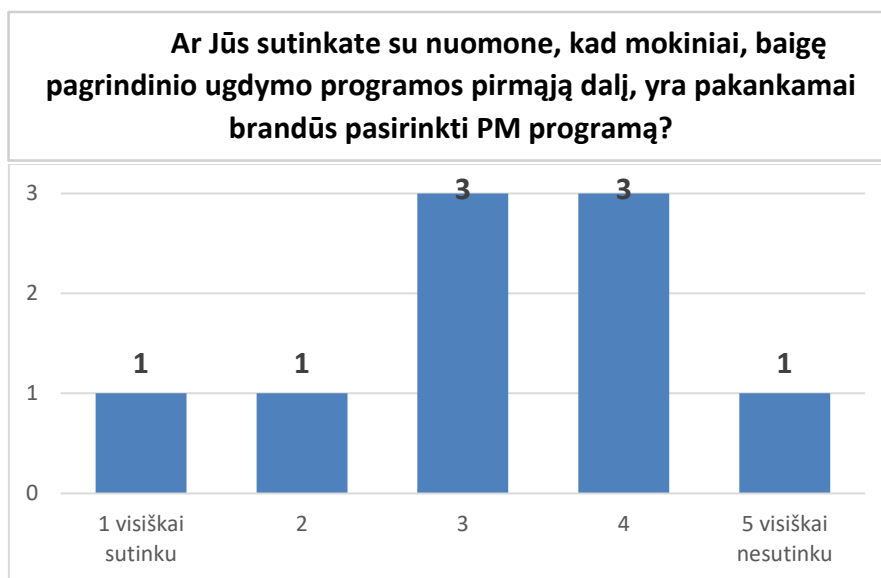
Šioje ataskaitoje apibendrinami vykdytos apklausos apie IV Lietuvos kvalifikacijų sandaros (LTKS) lygio profesinio mokymo (PM) programų pritaikymą mokiniams, baigusiems pagrindinio ugdymo programos pirmąją dalį, rezultatai.

Ataskaitą sudaro šios dalys:

- Mokinių, baigusių pagrindinio ugdymo programos pirmąją dalį, pasirengimas pasirinkti PM programą ir mokytis eksperimentu įgyvendinamose programose;
- Eksperimento programos modulių įgyvendinimo planavimas;
- Bendrojo ugdymo (BU) programos dalykų ir PM programos integravimas vykdant eksperimentą;
- Mokinių mokymosi organizavimas 12 klasėje (IV gimnazijos klasėje);
- Praktinio mokymo PM įstaigoje organizavimas įgyvendinant eksperimento programas;
- Praktinio mokymo darbo vietoje organizavimas įgyvendinant eksperimento programas;
- Problemos, su kuriomis susiduriama įgyvendinant eksperimentą;
- Mokymosi ir karjeros galimybės mokiniams, baigusiems eksperimento programas;
- Eksperimento stiprybės ir silpnybės;
- Rekomendacijos dėl eksperimento plėtos.

1. Mokinių, baigusių pagrindinio ugdymo programos pirmąją dalį, pasirengimas pasirinkti PM programą ir mokytis eksperimentu įgyvendinamose programose

Išanalizavus gautus atsakymus apie mokinių pasiruošimą pasirinkti eksperimento PM programą ir mokytis joje, paaiškėjo, kad didesnė dalis eksperimentą įgyvendinančių mokyklų jį vertina atsargiai. Tik dvi PM įstaigos labiau sutinka, kad mokiniai yra pakankamai brandūs, o keturios – labiau nesutinka.

1 pav. Mokinių pasirengimas pasirinkti PM programą

2/3 apklausos dalyvių nuomone, mokiniams trūksta BU dalykų žinių mokytis PM programos moduluose (N=6). Sritys, kuriose pagrindinio ugdymo programos pirmąją dalį baigusiems mokiniams trūksta žinių:

- matematika (geometrija) (4);
- skaitmeninis raštingumas (2);
- užsienio kalbos (anglų) (2);
- chemija, biologija, fizika (2).

Taip pat pastebėta, kad mokiniams, kurie renkasi mokytis profesijos „eksperimentinėse programose“, trūksta bendrojo raštingumo, savarankiškumo, mokymosi motyvacijos ir mokėjimo mokytis kompetencijos. Mokiniai neretai turi emocinių ir elgesio sutrikimų.

2. Eksperimento programos modulių įgyvendinimo planavimas

Išanalizavus apklausos dalyvių pateiktus eksperimento programos įgyvendinimo planus, paaiškėjo, kad PM įstaigos labai skirtingai planuoja tai pačiai kvalifikacijai skirtos PM programos įgyvendinimą. Taip pat pastebėta, kad ta pati PM įstaiga skirtingai planuoja tai pačiai kvalifikacijai skirtos PM programos įgyvendinimą mokiniams, įstojusiems skirtingais mokslo metais. Galima daryti prielaidą, kad tai lemia turimi mokymo ir žmogiškieji ištekliai.

Ne visos PM įstaigos galėjo pateikti detalius programų įgyvendinimo planus, tačiau iš turimų duomenų išryškėjo šios tendencijos:

- moduliai „Įvadas į profesiją“, „Darbuotojų sauga ir sveikata“ ne visada įgyvendinami pirmaisiais metais;
- kai kurie moduliai įgyvendinami per du ar net tris metus;
- intensyviausiai profesijos mokomasi 11–12 (III–IV gimnazinėse) klasėse (žr. 1 lentelės duomenis). Remiantis gautais rezultatais, 60 kreditų apimties PM programose 11 klasėje vidutiniškai PM programai skiriamos 498 valandos, 12 klasėje – 445 valandos; 90 kreditų apimties PM programose 11 klasėje vidutiniškai PM programai skiriamos 635 valandos, 12 klasėje – 780 valandų; 110 kreditų apimties PM programose 11 klasėje vidutiniškai PM programai skiriamos 753 valandos, 12 klasėje – 916 valandų. Vidutiniškai per savaitę 60 kreditų PM programose 11–12 klasėse profesijos mokymuisi skiriama atitinkamai 14,1 ir 10,8 valandos; 90 kreditų PM programose – 18 ir 18,5 valandos; 110 kreditų – 18,6 ir 20,2 valandos.

1 lentelė. Mokymosi krūvio paskirstymas valandomis per metus skirtingais programos įgyvendinimo metais

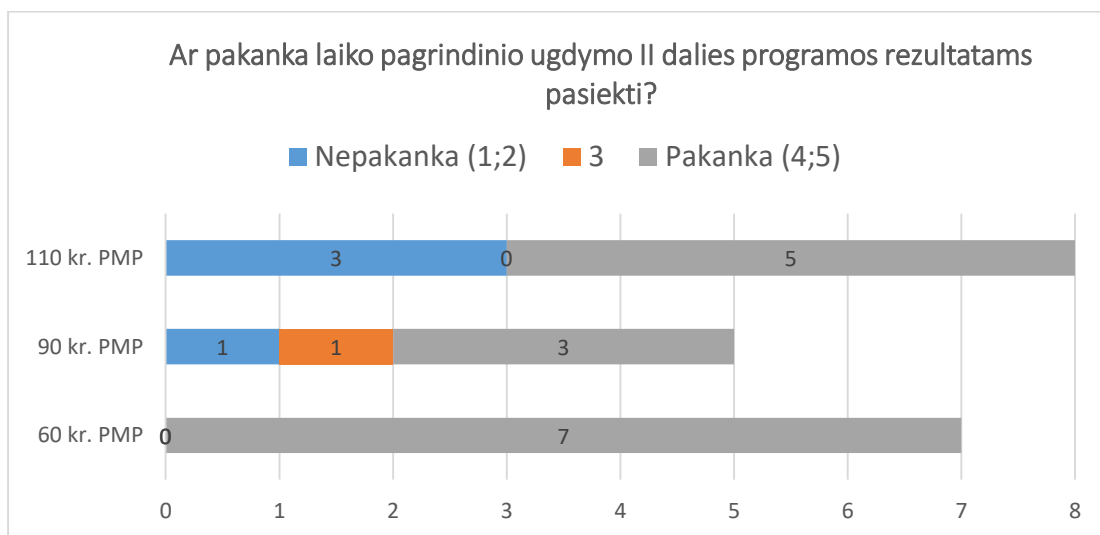
PM programai įgyvendinti skiriamų valandų skaičius	9 (I g.) kl.	10 (II g.) kl.	11 (III g.) kl.	12 (IV g.) kl.
60 kreditų apimties programos				
Vidutiniškai skiriama valandų per metus	137	203	498	445
Mažiausia skiriamų valandų reikšmė	0	58	453	220
Didžiausia skiriamų valandų reikšmė	242	352	572	563
90 kreditų apimties programos				
Vidutiniškai skiriama valandų per metus	187	222	635	780
Mažiausia skiriamų valandų reikšmė	0	183	555	725
Didžiausia skiriamų valandų reikšmė	264	270	720	946
110 kreditų apimties programos				
Vidutiniškai skiriama valandų per metus	251	296	753	916
Mažiausia skiriamų valandų reikšmė	220	220	530	696
Didžiausia skiriamų valandų reikšmė	308	364	880	1170

2 lentelė. Per savaitę vidutiniškai profesijos mokymuisi skiriamų valandų skaičius

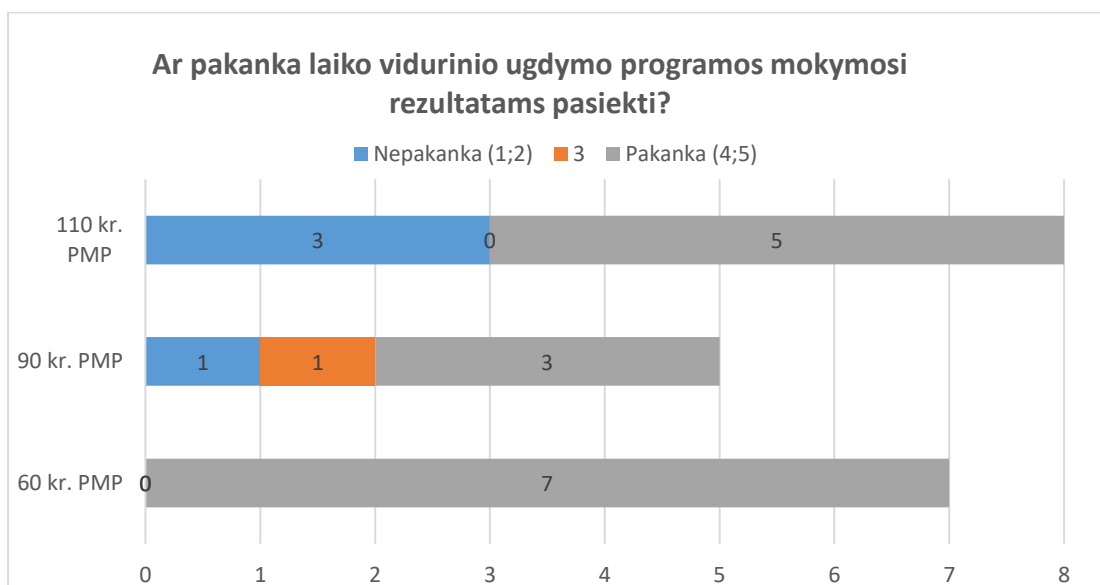
PM programos apimtis kreditais	9 (I g.) kl.	10 (II g.) kl.	11 (III g.) kl.	12 (IV g.) kl.
60 kreditų	6	6,6	14,1	10,8
90 kreditų	6,5	5,1	18	18,5
110 kreditų	6,9	7,2	18,6	20,2

Surinkti duomenys rodo, kad 90 ir 110 kreditų programose mokinių krūvis (žr. 1 ir 2 lentelių duomenis) išties yra didelis ir kelia abejonių dėl mokymosi rezultatų (mokantis tiek pagal BU programas, tiek pagal PM programas) kokybės. Tai iš dalies patvirtina ir apklausos

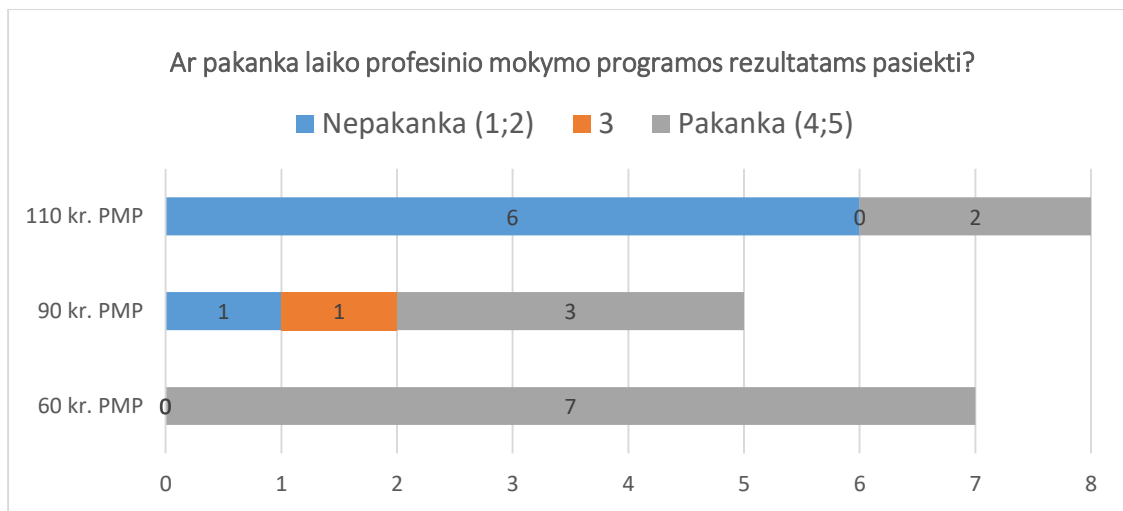
dalyviai. Didesnė dalis jų mano, kad BU programų (tiek pagrindinio ugdymo II programos dalies, tiek vidurinio ugdymo programose) mokymosi rezultatams pasiekti laiko pakanka, tačiau abejoja 110 kreditų PM programų įgyvendinimo kokybe (2–4 pav.)

2 pav. Pagrindinio ugdymo programos II dalies mokymosi pagal eksperimento būdu įgyvendinamas programas rezultatai

3 pav. Vidurinio ugdymo programos mokymosi pagal eksperimento būdu įgyvendinamas programas rezultatai

4 pav. PM programos mokymosi pagal eksperimento būdu įgyvendinamas programas rezultatai

1 intarpas. Komentarai dėl programų planavimo ir mokymosi rezultatų pasiekiamumo įgyvendinant eksperimento programas

Apklausoje dalyvavusių PM įstaigų komentarai:

- *Prioritetinės sritys, grindžiamos teisės aktais, yra pagrindinis ir vidurinis ugdymas. Prie šių programų įgyvendinimo reikalavimų derinamas profesinis mokymas. Todėl profesiniam mokymui ir nepakanka laiko.*
- *110 kreditų PM programos modulius sudėtinga įgyvendinti per 4 metus, mokiniai per savaitę turi maksimalų pamokų skaičių. Yra baimė, kad 12-oje klasėje dėl didelio mokymosi krūvio gali nukentėti kompetencijų vertinimo rezultatai.*
- *Įstaigoje įgyvendinamos 60 kreditų mokymo programos (3 ir 4 metai). Jau dabar 3 metų programos mokiniams tenka nemažas savaitinių pamokų krūvis (32–36 savaitinės pamokos nuolat). Sunku hipotetiškai įsivaizduoti galimybę vykdyti 90–110 kreditų programas neperkraunant mokinių ir kartu atitikti higienos normatyvus.*
- *60 kreditų programos yra puikiai suderinamos tiek su pagrindinio ugdymo programa, tiek su vidurinio ugdymo programa ir didelių problemų dėl laiko sąnaudų nekyla.*
- *110 kreditų programos įgyvendinimas sudėtingas, nes tenka trumpinti mokinių atostogas arba ilginti mokslo metus, kad būtų galima išsamiai išdėstyti profesinės mokymo programos turinį. Net integruojant pagrindinio ir vidurinio mokymo dalykus su PM moduliais mokymo trukmę reikia ilginti.*
- *110 kreditų programa yra IV lygio. Ji pakankamai ilga ir vykdyti ją eksperimento būdu yra sudėtinga, nes nėra tiek galimybių suintegruoti dalykus ir baigti programą ketvirtaisiais metais iki birželio 30 d.*

3. BU programos dalykų ir PM programos integravimas vykdant eksperimentą

Toliau pateiktoje lentelėje pateikiama informacija apie BU programos dalykų ir PM programos integraciją planuojant mokymo programų įgyvendinimą, taip pat vykdant mokymo programas, vertinant bendrąsias ir profesines kompetencijas, organizuojant ir palaikant bendradarbiavimą tarp profesijos mokytojų, profesijos mokytojų ir BU mokytojų.

3 lentelė. BU programos dalykų ir PM programos integracija vykstant eksperimentą

Integravimo aspektai	Aprašymas
Mokymo programų įgyvendinimo planavimas	- Prieš mokslo metus parengiami mokymo planai (programos įgyvendinimo planai) ir planiniai tvarkaraščiai (proceso grafikas), modulių (dalykų) ilgalaikiai planai. Mokymo planai rengiami trejiems arba ketveriems mokslo metams, atsižvelgiant į mokymo programų kreditų skaičių, įgyvendinimo laikotarpį, mokinių skaičių klasėje, mokslo metų trukmę, egzaminų datas, įskaitų datas, atostogų datas. Sudaromas savaitinis pamokų tvarkaraštis atskiroms mokinių grupėms. - Planavimo dokumentuose numatomos BU dalykų ir PM modulių valandos, valandos teorijai, praktiniams įgūdžiams, bendrosioms kompetencijoms, praktikai realioje darbo vietoje, taip pat numatoma, kuriuos dalykus ir modulius būtų galima integruoti bei kaip optimizuoti bendrųjų kompetencijų ugdymą BU ir PM programose. - Vadovaujamosi bendraisiais ugdymo planais, kuriems pasikeitus koreguojami mokymo programų planai. - Mokytojai rengia teminius planus, tarpusavyje susitaria dėl dalykų, temų integravimo, o metodinėse grupėse susitariama dėl programų įgyvendinimo galimybių, dalykų integracijos. - Siekama, kad tvarkaraštis būtų patogus mokiniams (profesijos pamokos būtų neišskaidytos, vyktų nuoseklus modulių mokymasis).* - Planuojama, kaip būtų galima pagerinti mokinių individualią pažangą, teikiant savalaikę pagalbą kiekvienam mokiniui. - Mokymo planas kiekvienais metais koreguojamas pagal esamą situaciją. * Mokinių krūvis: <i>vienos PM įstaigos pastebėjimu, vykstant ilgąsias PM programas (90; 110 kreditų) pagal higienos normas leidžiamasis 35 val. mokinio savaitinių valandų skaičius gali būti viršytas.</i>
Mokymo programų įgyvendinimas	Mokymo procese vykdoma BU ir PM programų dalių integracija: siekiama tarpdalykinių ryšių tarp BU dalykų, BU dalykų ir PM modulių integracijos, bendrųjų kompetencijų ugdymo tarpdalykinės integracijos ir optimizacijos. <i>Konkretūs pavyzdžiai</i> PM ir BU integracija: - kirpėjo modulinėje PM programoje integruojama biologija, chemija, užsienio kalba; - į profesijos modulius integruojama dailė, informacinės technologijos, ekonomika ir verslumas; - sąmoningas fizinio ugdymo organizavimas integruojamas skiriant pagrindinio ar vidurinio ugdymo programose numatytas valandas (148 arba 140 val.); - metalo technologiniai darbai integruojami su menais ir matematikos pamokomis; - variklių techninė priežiūra integruojama su fizikos, anglų kalbos pamokomis; - staliaus modulinėje PM programoje integruojamos matematinė kompetencija ir matematika, daugiakalbystės kompetencija ir užsienio kalba (anglų). Bendrųjų kompetencijų ugdymo PM ir BU programų optimizacija: - daugiakalbystės kompetencija – užsienio kalba;

	• skaitmeninė kompetencija – IT (74 val.); • matematinė kompetencija ir gamtos mokslų, technologijų ir inžinerijos kompetencija; • raštingumo kompetencija – lietuvių kalba; • sąmoningas fizinio aktyvumo reguliavimas – kūno kultūra; • verslumo kompetencija – Ekonomikos ir verslumo dalyko turinys. Tarpdalykinė BU dalykų integracija: • lietuvių kalba integruota su muzikos pamokomis; • pilietiškumas – su etikos pamokomis; • informacinės technologijos – su anglų kalbos pamokomis. Bendrųjų kompetencijų ir profesinių kompetencijų ugdymo integracija: • jei modulyje numatyta 1–20 valandų konkrečiai bendrajai kompetencijai ugdyti, jos turinys integruojamas į modulio temų turinį ir perteikiamas kartu su profesinių kompetencijų turiniu; • jei konkrečiai bendrajai kompetencijai ugdyti modulyje skiriama daugiau nei 20 valandų, į modulio turinį šiai kompetencijai galima įterpti atskiras temas ir jas dėstyti gali mokytojas specialistas (pavyzdžiui, lietuvių ar užsienio k., IKT, pilietinio ugdymo mokytojas ir pan.); • ugdomos mokinio bendrosios mokymosi visą gyvenimą kompetencijos, apibrėžtos Europos Sąjungos Tarybos 2018 m. gegužės 22 d. rekomendacijoje dėl bendrųjų mokymosi visą gyvenimą gebėjimų (2018/C 189/01), taip pat mokinių kritinis mąstymas, kūrybingumas, iniciatyvumas, problemų sprendimas, sprendimų priėmimas, konstruktyvus jausmų valdymas. <i>Pastabos</i> Viena PM įstaiga teigė, kad integruojama ne daugiau kaip 15 proc. kiekvieno dalyko. Viena PM įstaiga teigė, kad 60 kreditų trukmės PM programose integracija nevykdoma.
Bendrųjų kompetencijų vertinimas	• Bendrųjų kompetencijų vertinimas yra aprašytas institucinėse vertinimo tvarkose (Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo tvarkoje). Vertinimas vykdomas remiantis mokymosi pasiekimų vertinimo kriterijais, nustatytais moduluose, taip pat rekomendacijomis dėl profesinei veiklai reikalingų bendrųjų kompetencijų ugdymo. • Bendrosios kompetencijos vertinamos modulių pabaigoje arba jų metu atliekant tarpinius vertinimus; formuojamuoju (ugdomuoju) vertinimo būdu bei integruotai bendrosios kompetencijos vertinamos kartu su profesinių kompetencijų pasiekimais (pavyzdžiui, komunikavimo ir kūrybiškumo kompetencijos vertinamos pristatant kūrybinius projektus, vertinami praktiniai įgūdžiai ir kūrybiškumas, grupinių darbų pristatymų metu vertinamos komunikavimo ir socialinės kompetencijos); taip pat bendrosios kompetencijos gali būti vertinamos kaupiamaisiais balais, konvertuojant juos į pažymius.
Profesinių kompetencijų vertinimas	• Profesinių kompetencijų vertinimas yra aprašytas institucinėse vertinimo tvarkose (Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo tvarkoje, PM modulių įvertinimo tvarkose). • Tarpiniai vertinimai ir galutinis vertinimas vykdomi modulio pabaigoje. Modulio vertinimo procesui skiriamos 6 akademinės valandos. • Parengiamos integruotos užduotys 2 akademines valandas skiriant žinioms (teorijos), 4 akademines valandas – praktiniams gebėjimams įvertinti. Modulių vertinimo baigiamosios integruotos užduotys

	parengiamos pagal mokymosi rezultatus, numatytus modulio programoje. Sudaromos sąlygos modulio vertinimo praktinę dalį vykdyti aplinkoje, kurioje būtų visi reikiami įrenginiai, įrankiai, medžiagos ir kt. (praktinio mokymo dirbtuvėse, sektoriniame praktinio mokymo centre, įmonėje).
Profesijos mokytojų bendradarbiavimas	Profesijos mokytojai tarpusavyje bendradarbiauja: - rengdami modulio teminį planą, planuodami modulių turinį, numatydami ryšius tarp modulių, bendrųjų kompetencijų integravimą į PM programų modulius ir bendrųjų kompetencijų ugdymą; - planuodami įgytų įgūdžių tobulinimo tęstinumą (pvz., įgyti 3D maketavimo įgūdžiai toliau tobulinami animacijos kūrimo pamokose; 9–10 klasėse orientuojamasi į techninę priežiūrą, o 11–12 klasėse – į remontą); - įgyvendindami modulius (jei jame dirba keli mokytojai) ir vesdami integruotas pamokas; - rengdami baigiamąsias modulio kompetencijų vertinimo užduotis, skirtas moduliuose įgytoms mokinių kompetencijoms vertinti; - prižiūrėdami mokinius (ypač jaunesnius, kuriems trūksta savarankiškumo), kai vykdomas praktinis mokymas; - vertindami atskirų mokinių mokymosi ypatumus ir poreikius, keisdami informaciją apie mokinio pasiekimus, teikdami pagalbą (jeigu tokia reikalinga); - dalydamiesi patirtimi ir aptardami įvairius klausimus profesijos mokytojams skirtose metodinėse grupėse ar susirinkimų metu.
Profesijos mokytojų ir BU mokytojų bendradarbiavimas	Profesijos mokytojai ir BU mokytojai bendradarbiauja: - planuodami PM programos modulių ir pagrindinio ugdymo mokomųjų dalykų turinį (derindami tarpdalykines temas) bei bendrųjų kompetencijų ugdymą; numatydami projektinius, kūrybinius darbus, kuriuos vykdant bendradarbiauja BU mokytojai su profesijos mokytojais; - vesdami integruoto turinio pamokas; - įgyvendindami projektinius darbus; - prižiūrėdami mokinius (ypač jaunesnius, kuriems trūksta savarankiškumo), kai vykdomas praktinis mokymas; - vertindami atskirų mokinių mokymosi ypatumus ir poreikius, keisdami informaciją apie mokinio pasiekimus, teikdami pagalbą (jeigu tokia reikalinga); - spręsdami problemas ir aptardami mokytojų bendradarbiavimo galimybes.

4. Mokinių mokymosi organizavimas 12 klasėje (IV gimnazijos klasėje)

Dalis eksperimente dalyvaujančių mokymo įstaigų paminėjo, kad su 60 kreditų eksperimentinėmis PM programomis didesnių iššūkių nekeyla; pagal šias programas besimokantys 12-os klasės mokiniai turi savo pamokų tvarkaraštį, kuriame suderintas BU ir PM pamokų grafikas. Atsižvelgiant į mokinių mokymosi pagal BU programą ir pasiruošimo brandos egzaminams krūvį, trečiaisiais mokymosi metais suplanuojama daugiau vidurinio ugdymo dalykų valandų, numatomos pasirengimo brandos egzaminams konsultacijos.

Kai kurios mokymo įstaigos pažymi, kad baigiamasis PM programos modulis „Įvadas į darbo rinką“ vyksta 12-os klasės egzaminų sesijos metu, kitos jį organizuoja po brandos egzaminų sesijos. Išleidžiant mokinius į praktiką ir sudarant jiems praktikos įmonėse tvarkaraštį, atsižvelgiama į brandos egzaminų tvarkaraštį. Neretai didesnė dalis mokinių laiko mokyklinį technologijų egzaminą, kuris baigiamas vykdyti gegužės 12 d., ir valstybinį arba mokyklinį lietuvių kalbos ir literatūros egzaminą (birželio 5 d.), tad mokiniai gali pradėti mokytis „Įvado į darbo rinką“ modulyje ir laikyti asmens įgytų kompetencijų vertinimo egzaminus nuo birželio 6 d. Didesnių iššūkių kyla mokiniams, pasirinkusiems didesnę brandos egzaminų skaičių. Tokiu atveju turi būti numatytos galimybės dalyvauti egzaminuose.

Viena PM įstaiga pateikė siūlymą pratęsti mokymosi laiką 2,5 savaitės liepos mėn., tačiau kol kas teisės aktais tai nenumatyta, taip pat gali kilti problemų dėl mokytojų atostogų. Kai kurios mokymo įstaigos paminėjo, kad planuoja papildomai trišalėse sutartyse individualiai kiekvienam mokiniui nurodyti jo pasirinktų egzaminų datas. Tokiu būdu darbdavys būtų informuojamas iš anksto, o mokinys rašytų prašymą atleisti jį nuo mokymosi dienos, kad galėtų laikyti egzaminą.

5. Praktinio mokymo PM įstaigoje organizavimas įgyvendinant eksperimento programas

Didžioji dalis eksperimentą įgyvendinančių mokymo įstaigų nurodo, kad praktinis mokymas mokykloje per savaitę organizuojamas pagal tvarkaraštį, skiriant atskiras savaitės dienas ar dienos dalį, kai įterpiami PM dalykų blokai, 2–4 pamokos iš eilės. Pasitaiko, kad tam tikri moduliai vykdomi kas antrą savaitę, pavyzdžiui, 1 pamoka „Įvado į profesiją“ arba 1 pamoka „Darbuotojų saugos ir sveikatos“ modulių. Pirmaisiais–antraisiais mokslo metais (9–10 klasėse) paprastai skiriama 1 diena per savaitę profesiniam mokymui, trečiaisiais–ketvirtaisiais mokslo metais (11–12 klasėse) – 2 dienos per savaitę. Praktinis mokymas organizuojamas mokymo klasėse, praktinio mokymo dirbtuvėse, laboratorijose, sektoriniuose praktinio mokymo centruose, socialinių partnerių buveinėse, taip pat organizuojamos akcijos (pvz., plaukų kirpimas senelių ir vaikų globos namų gyventojams), netradicinės pamokos realiose darbo vietose.

Kai kurios mokymo įstaigos pažymi, kad pagrindinio ugdymo programos turinys yra privalomas ir gana platus, todėl PM valandas galima planuoti tik vietoje technologijų pamokų (privalomasis technologijų mokymo dalykas I–II gimnazijos klasėse) arba tarpusavyje integruojant atskirus PM ir BU dalykus.

2 intarpas. *Praktinio mokymo organizavimas eksperimentą įgyvendinančioje PM įstaigoje*

Praktinio mokymosi organizavimas mokykloje:

- 9–10 klasėse: 1 diena per savaitę (pavyzdžiui, kirpėjos – 2 pamokos teorijos ir 3 praktikos);
- 10 klasėje: 1 teorijos ir 3 praktikos pamokos (staliai – 2 pamokos teorijos ir 3 praktikos);
- 11 ir 12 klasėje: 2 dienos per savaitę (4 teorijos ir 12 praktikos pamokų);
- paskutinę birželio savaitę vykdomas tik profesinis mokymas.

6. Praktinio mokymo darbo vietoje organizavimas įgyvendinant eksperimento

programas

Didžioji dalis mokymo įstaigų mokymą realioje darbo vietoje vykdo tik PM programos baigiamojo modulio „Įvadas į darbo rinką“ metu, argumentuodamos, kad dėl pagrindinio ir vidurinio ugdymo pamokų įgyvendinimo reikalavimų mokymas įmonėse kitų modulių metu neįmanomas. Taip pat darbdaviai vengia priimti praktiniam mokymuisi jaunesnius kaip 18 m. asmenis. Todėl praktinis mokymas vykdomas mokyklose (dirbtuvėse, valgyklose, sektoriniuose praktinio mokymo centruose ir pan.). Kelios mokymo įstaigos nurodė planuojančios vykdyti praktinį mokymą įmonėse 11–12 klasėje, tik 12 klasėje arba mokinių atostogų metu.

Baigiamąjį modulį „Įvadas į darbo rinką“ mokymo įstaigos įgyvendina arba dar tik planuoja įgyvendinti skirtingai, priklausomai nuo vykdomos mokymo programos ir jos trukmės.

Dalis mokymo įstaigų yra numčiusios baigiamąjį modulį įgyvendinti dalimis (pvz., dalį baigiamojo modulio – baigiant pagrindinio ugdymo programos II dalį, dalį – baigiant 11 klasę arba dalimis per mokinių atostogas) arba tam skiriant kelias dienas per savaitę, kitos mokymo įstaigos – mokiniams išklausus visus modulius ir baigus mokytis vidurinio ugdymo programos bendruosius dalykus, taip pat vasarą.

7. Problemos, su kuriomis susiduriama įgyvendinant eksperimentą

Apklausos dalyviai nurodė šias pagrindines problemas:

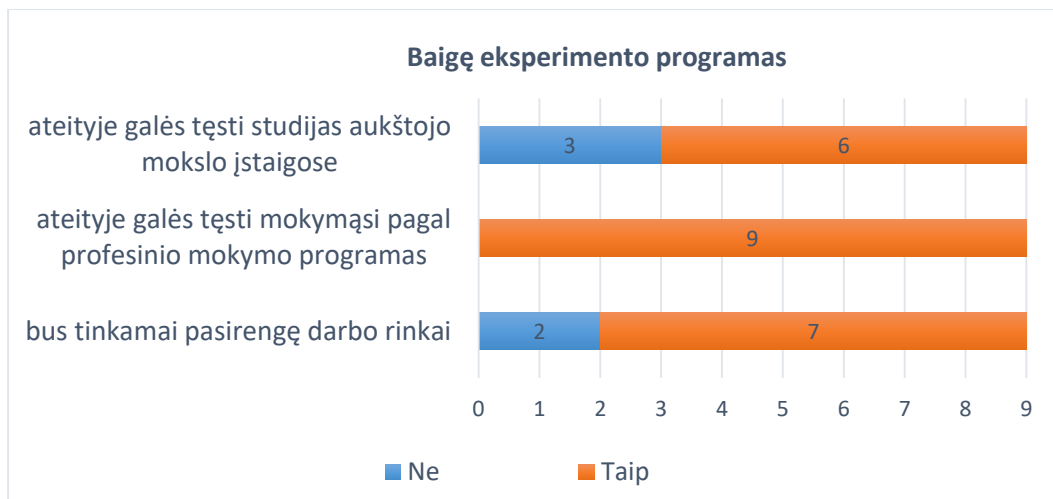
- *per didelė mokymo programų apimtis (110 kreditų)*. Sudėtinga įterpti procesą į teisės aktuose nurodytą mokiniui leidžiamą pamokų skaičių, todėl dalį dalykų tenka integruoti, daug valandų lieka 12 klasei. PM įstaigoms, turinčioms kelis pastatus skirtingose vietose, sudėtinga suderinti praktinį ir pagrindinį ar vidurinį mokymą, nėra

galimybių organizuoti mokymo sektoriniuose praktinio mokymo centruose. Taip pat akcentuota, kad kartais norėtųsi keisti modulių seką, numatytą PM programose;

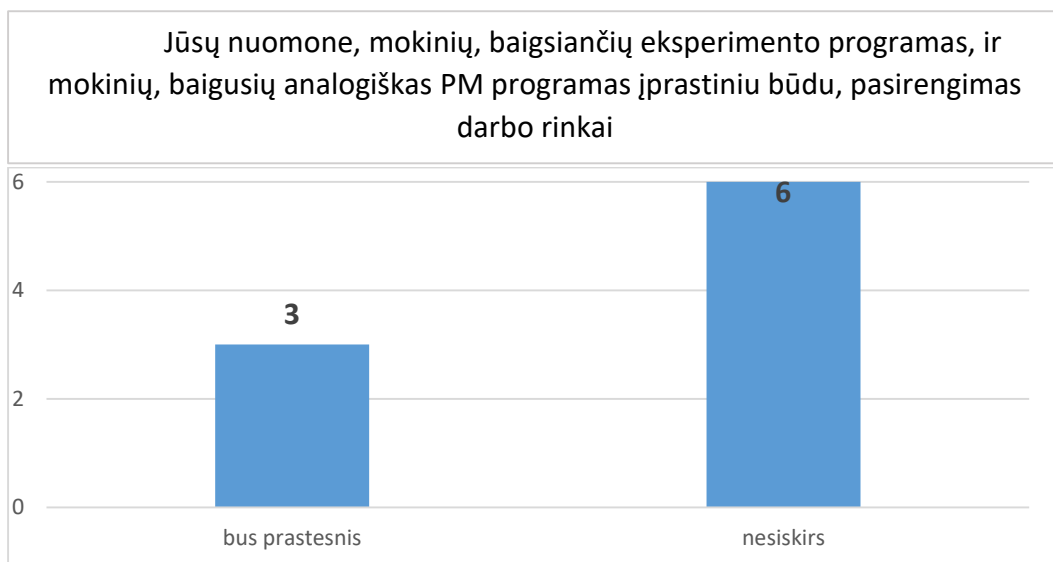
- *praktinio mokymo organizavimas įmonėse ir pameistrystės įgyvendinimas.* Kadangi pirmaisiais–antraisiais mokymosi metais mokiniai dar yra nepilnamečiai, įmonės nesutinka priimti nepilnamečių praktikantų;
- *ribotos galimybės organizuoti nacionalinę ir tarptautinę mobilumą* (dėl mokinių amžiaus);
- *mokinių mokymosi spragos ir motyvacija.* Dėl padidėjusio krūvio mokymo procesas yra sudėtingas mokiniams, įstojusiems su žemais mokymosi pasiekimais, taip pat turintiems sveikatos problemų bei neįgijusiems mokymosi mokytis įgūdžių. Mokiniais dar trūksta bendrųjų žinių (pvz., fizikos), sunku suprasti sudėtingų mechanizmų veikimą. 9 klasėje mokiniams sunku sutelkti dėmesį į profesijos dalykus. Mokiniai neturi išsiugdę savarankiško mokymosi kompetencijų, daliai jų stinga mokymosi motyvacijos, domėjimosi specialybės veiklomis ir technologijomis, nes PM įstaiga negali pasiūlyti mokiniams didesnio mokymo programų pasirinkimo. Taip pat mokiniams neįdomu mokytis visus metus vieno modulio;
- *didelis mokinių skaičius grupėje;*
- *profesijos mokytojų ir BU mokytojų bendradarbiavimas.* Kadangi mokiniai turi pasiruošti brandos egzaminams, įvykdyti BU programos reikalavimus ir pasiekti PM programose numatytus mokymosi rezultatus, PM įstaigos neretai patiria sunkumų ne tik integruodamos BU ir profesijos dalykus, bet ir siekdamos užtikrinti BU dalykų ir PM modulių temų atitiktį.

8. Mokymosi ir karjeros galimybės mokiniams, baigusiems eksperimento programas

Apklausos dalyviai sutinka, kad mokiniai, baigę eksperimento programas, ateityje galės tęsti mokymąsi ir studijas PM ir aukštojo mokslo įstaigose bei bus pakankamai gerai pasiruošę darbo rinkai (5 pav.). Vis dėlto trečdalis apklausos dalyvių mano, kad mokinių, baigusių eksperimento programas, ir mokinių, baigusių analogiškas PM programas įprastiniu būdu, pasirengimas darbo rinkai skirsis.

5 pav. Mokinių tolesnio mokymosi ir karjeros galimybių vertinimas

6 pav. Mokinių, baigiančių eksperimento programas, ir mokinių, baigusių analogiškas PM programas įprastiniu būdu, pasirengimas darbo rinkai

9. Eksperimento stiprybės ir silpnybės

Pagrindinės eksperimento stiprybės, jį įgyvendinančių PM įstaigų nuomone, yra:

- galimybė mokiniams per trumpesnę laiką susipažinti su darbo rinka, anksčiau pradėti dirbti ir tapti savarankiškiems, greičiau įsilieti į darbo rinką;
- galimybė kartu įgyti ir vidurinį išsilavinimą, ir kvalifikaciją;
- galimybė „išbandyti“ profesiją, prireikus – ją pakeisti;
- mažesnė mokymo įstaigų kaita mokiniams;
- galimybė mokiniams gauti stipendiją.

Pagrindinės minimos eksperimento silpnybės yra:

- ribota PM programų pasiūla;
- 15–16 m. amžiaus stojantieji dar nėra pakankamai savarankiški, subrendę ir pasirengę tinkamai pasirinkti specialybę, įvertinti savo polinkius, karjeros siekius, situaciją darbo rinkoje ir perspektyvas; trūkstant kai kurių žinių mokiniams sunkiau įsisavinti mokymo medžiagą;
- didelis mokymosi krūvis mokiniams;
- sudėtinga įgyvendinti programos reikalavimus, kai mokiniai kasdien gali mokytis po 7 pamokas;
- nesuderintos pagrindinio ar vidurinio ugdymo ir PM programos;
- neišspręstas eksperimento finansavimo klausimas;
- nepakankamas eksperimento viešinimas BU mokykloms, progimnazijoms, PM įstaigoms ir visuomenei.

10. Rekomendacijos dėl eksperimento plėtos

Didžioji dalis eksperimente dalyvaujančių PM įstaigų pasisakė už eksperimento plėtrą kitose PM įstaigose, teigdamos, kad tai yra gera galimybė per ketverius mokslo metus įgyti pagrindinį, vidurinį ir profesinį išsilavinimą, tačiau išreiškė ir papildomų sąlygų: mokymo programų planavimo ir įgyvendinimo procesai turėtų būti koordinuojami nacionaliniu lygmeniu, taip pat turėtų didėti PM įstaigų prieinamumas (pvz., mokyklos turėtų būti arti mokinių gyvenamosios vietos, nes mokiniai yra nepilnamečiai) bei mokymo programų pasirinkimo galimybės, turėtų būti pritraukiami gabūs ir motyvuoti mokiniai.

Tik nedidelė dalis apklausoje dalyvavusių PM įstaigų išreiškė kritiškesnę nuomonę dėl eksperimento. Viena įstaiga teigė, kad su mokiniais eksperimentuoti nedera. Vienos eksperimente dalyvavusios PM įstaigos patirtis parodė, kad mokinių susidomėjimas pasirinkta specialybe greitai išblėso. Taip pat pateiktas siūlymas pailginti eksperimentines programas iki 5 metų.

Beveik visos PM įstaigos pasisakė už tai, kad joms būtų pravartu gauti pagalbą eksperimento tvarka įgyvendinant programas. Didžioji dalis pažymėjo, kad pagalba būtų naudinga sprendžiant mokymo programų planavimo ir įgyvendinimo klausimus, pavyzdžiui, dėl mokymo proceso (ypač įgyvendinant 110 kreditų mokymo programą) organizavimo, BU dalykų ir PM modulių temų integravimo, mokytojo padėjėjo pasitelkimo galimybių (ugdant specialiųjų poreikių turinčius mokinius) bei finansavimo. Viena PM įstaiga pasiūlė sudaryti koordinacinę tarybą, kuri teiktų pagalbą PM įstaigoms planuojant ir įgyvendinant

eksperimentines programas, taip pat akcentavo, kad dėl svarbiausių šių programų įgyvendinimo klausimų turėtų būti tariamasi nacionaliniu lygmeniu.